

ԱՆՅՔԻ ԸՆԴ ՔԱՐԱՎԱԶՍ ԱՍՍՈՒԱՆԻ

Յունուարի 20-ին (1858) միջօրէի մօտ Ասսուանի թողլով գէպ 'ի հարաւ կը նաւարկէինք, շատ մը կրանիտեայ կըղզիներուն մէջէն անցնելով, որոնց մէջ ամենէն մեծն Սէհայիլ կ'ըսուի: Ասոր ժայռերուն վրայ տեղ տեղ մեհենական արձանագրութիւններ կ'երեւան. ատեն նօք պզտի տաճար մըն ալ կար, բայց հիմայ գրեթէ բոլորովին կործանած է: Միայն մեր նաւաստեաց օգնութեամբ՝ քսան վայրկենի մէջ առաջին քարախիթէ մը անցանք, և նոյն օրը կը յուսայինք մնացածներն ալ անցնիլ մեզի տրուած 200 Նուպիացւոց օգնութիւն: Սակայն բանը շատ աւելի դանդաղ դնաց, որովհետեւ գետին աջակողմեան ափունքը պզտի խորշի մը մէջ երկու ուրիշ նաւակներ տեսանք, մին Բրուսիացւոց՝ միւսը Անգղիացւոց, որք առաջ երթալու վայրկենին կը սպասէին. ուստի հարկ եղաւ որ իրենց ետեւ կենանք, և այն խորշին մէջ երկաթ նետեմք, մինչև որ մեր կարգն ալ գայ երթալու:

Բրուսիացւոց նաւակն՝ որ ամենէն առջևինն էր՝ հազիւ միջօրէէն երկու ժամ ետքը սկսաւ առաջ երթալ. Պ. Մորա ու ես ցամաք ելլալով ժայռի մը դագաթը մագլցի ելանք, ուսկից կըրնայինք նկատել այս առաջին նաւակին ընելու այլ և այլ շարժումներն և առնելու գիւրքերը, այն հետաքրքրական գործողութեան մէջ. գրեթէ արեւագարձի արեգական ճառագայթներուն տակ կենալով. (վասն զի յիշաւի հասարակածն հարաւի կողմէն հազիւ 15 փարսանի չափ հեռու էր):

Ճիշտ մեր վերևն էր ամենէն զօրաւոր քարավազ ջրվեժը, և կը խոխոջար երկու ժայռէ թումբերու մէջ սեղմուած: Իբրև 200 մարդ՝ չըջակայ պզտի հանգրուաններէն գումարուած իրենց իւրաքանչիւր շէյխերուն առաջնորդութեամբ, որք թէ ձայնով թէ ցպով կը

խրախուսէին զանոնք, երկու մաս բաժնուած երկայն չուաններով նաւակին լծուեր էին: Այնչափ աշխատութեամբ հանդերձ խիստ դանդաղ կը շարժէր, երբեմն ալ յետս կ'երթար. վասն զի ոչ միայն սրնթաց հոսանքի մը հետ միայն, այլ իրաւցընէ ջրվեժի մը գէմ պիտի մաքառէր, որուն մէջէն բռնի անցնելու էր: Գետը հոս տեղ իր ջրերուն ծանրութեամբն և բռնութեամբը անդունդի մը մէջ իյնալով՝ իր ճերմակ փրփուրներովը սոսկալի տեսարան մը կը ներկայացընէ աչքի: Իր անդադար հոսանաց յարատեւ շառաչիւնը հեռուէն կը լսուի, և մանաւանդ գիշերը, ժայռերուն դէմ ծովուն կատաղի ալեաց փշուրելուն պէս կու գայ ականջի: Միւս կողմանէ այս հսկայածե կրանիտեայ ժայռից անհեթեթ տեսարանէն աւելի նկարակերպ բան չի կրնար ըլլալ, որք ամեն տեսակ ձև և կերպարանք կ'ընծայեն, և գետին մէջտեղը և գէպ երկայնքը կը ցցուին բնական պատուարներու պէս, Եգիպտական Նեղոսը Նուպիականէն զատելով: Զրբերու յորդութեան ժամանակ երբոր Նեղոս զեղուն ափամբք հոսելով բոլոր իր փորած հովիտը կը ծածկէ, այս ժայռերն ալ գըրեթէ ամբողջ ծածկելով, բաց 'ի ամենէն մեծ կղզիներէն, ջրին ցածութեանը ժամանակ ջրի պտոյտներն, հակառակ հոսանքներն և անկուածքները չըլլալով, կամ թէ ըլլան ալնէ՝ խիստ քիչ, առագաստաւոր նաւեր դիւրութեամբ կրնան անցնիլ Ասսուանի նաւացոյցներու ծանօթ այլ և այլ կողմերէ: Ուստի ձմեռուան եղանակին ջրվեժին տեսքը աւելի ահաւոր է, ճիշտ մեր անցած ժամանակը. վասն զի այս ատեն Նեղոս ցած ըլլալով, շատ ժայռեր մերկ կը մնան և ընթացքը կը խափանեն. նախ իբրև խափանիչ արգելքներ ետ ետ մըղուելով, յետոյ կարծես թէ նորէն յարձըկելով և աւելի թափ մը առած՝ անընդդիմադրելի ուժով մը կը յաղթեն կ'անցնին անոնց վրայէն:

Բայց սակայն պէտք չէ բոլորովին հաւատալ քանի մը թէ հին թէ նոր

ճանապարհորդաց պատմածին, որք աւելի առասպելով քան թէ ճշմարտութեամբ, չափազանց կը բարձրացունեն ժայռերն՝ ուսկից ջրերն կը թափին աւելի ցած աւազաններու մէջ: Բստ կարծեաց ասոնց՝ ամբողջ գետն անհուն անդունդի մը մէջ պիտի գահավիժէր անանկ ահեղ շառաչմամբ՝ որ մերձակայ բնակիչները պիտի խնային: Բայց կրնայ ալ ըլլալ որ հին ատենները, Հերոդոտոսի, Ստրաբոնի և ուրիշ նախնեաց ըսածին համեմատ՝ Նեղոսի քարավազքն աւելի մեծ էին, և իրացրնէ մէկ կողմանէ կամ մէկալ կողմանէ կրնան մաշած և փշրած ըլլալ այն ժայռերն՝ որ կը պատէին գետը: Սակայն ինչ ըսենք Պօղոս Ղուկասի (Բող-Լիւք) ցնորական պատմութեանը՝ զոր Լուգովիկոս ԺԴ արեւելք ղրկեւ էր, որ անշուշտ «*ἡ τελευτή ἐστιν ὅτι ἡ πόλις ὡς ἔστιν*» առակը հիներուն ըսածէն աւելի հաստատել ուզելով՝ հաղիւ մեզմէ 154 տարի առաջ համարձակեւ է չափազանցել: «*Ὡς ἔστιν ἡ πόλις ὡς ἔστιν*» մի առաջ «*այն համբաւաւոր ջրոց անկման տեղը*» հասանք, կ'ըսէ. 200 ոտք բարձրու «*թեամբ լերան մը այլ և այլ տեղերէն*» կը գահավիժին: Ինծի ըսին որ Պարսկացիք լաստերով անկէ վար կ'իջնային, և նոյն միջոցին անձամբ ալ «*տեսայ երկու հատ*» որ նոյն կերպով «*Նեղոսին հետ բարձրէն գահավիժեցան, և այլն*»:

Ճշմարիտն այս է՝ որ Նեղոսին ամենէն ցած ժամանակը, հետեաբար ջրովէժին ալ ամենէն բարձր ատենը՝ շատ շատ երկու մեղրի կը հասնի, և սակայն այս բաւականէն շատ է գետին ափունքները դողացընելու չափ շառաչիւն մը հանելու, և նոյնպէս ալ բաւական է նաւարկութեան դէմ խիստ և ահաւոր արգելք մը դնելու, սակայն ոչ անյաղթելի. որովհետեւ ամեն օր կ'անցնին անկէջ այն կերպով՝ ինչ որ հիմա պիտի պատմեմ:

Երբոր մենք արեգական արձրկած բոցակէզ ճառագայթներուն ղիմանալու համար զլուխնիս խոյրապատած կը

ղիտէինք ժայռին զազաթէն այն անհամար ապառաժները, այն փրփրադէզ ջրերը, և Նեղոսին ահաւոր ձայնը կը լսէինք՝ որ երբեք չի լռեր, Բրուսիացոց նաւակն (տախապիէ ըստ տեղացեաց) ձգուելով կամ բռնի խլուելով քանի մը հարիւրաւոր բազուկներէ, որք զճոպանները որոնց ծայրը կապած էր կը ճարճատեղրէին, կամաց կամաց կը յառաջէր աշխատանք աւօս մը գծելով կոհակներուն մէջէն, որոնց սոսկալի բախիւնը՝ ամեն վայրկեան կարծես թէ ղեակը պիտի ջախջախէր, ու երբեմն ալ նաւուն առաջակողման վրայ կը ցատքէին: Վերջապէս երկու առագաստները պարզած՝ որք յաջողակ հովով լցուած էին, կրցաւ անցնիլ այն քարախիթէն՝ որ ամենէն վտանգաւորն է. յետոյ աջակողմը դառնալով ու նեղ ջրանցքէ մը անցնելով՝ գոգի մը մէջ կանգ առաւ, զիշերը անցընելու համար:

Կը շարունակուի:

ՀԻՆԳ ԾԱԲԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿԻ ՄԷՋ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԻԱՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԷ

(Տես Հատ. ԻԸ. Երես 379)

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Իրիկուան ժամը իննին վիկտորիան անշարժ կանկ կ'առնուր Մզէնէի վրայ, որ շատ մը գեղերու խումբ մըն է և այն ատեն մուլթին մէջ հաղիւ կ'երևային. ասդիս անդին նսեմ ջրին վրայ զարկած մոլորական ճառագայթի մը անդրադարձ լոյսէն կանոնաւորապէս բաժնած փոսերը կը տեսնուէին, և վերջապէս ամպերուն տակէն ծախած վերջին լուսով մը կարելի եղաւ արմաւենեաց, թամարինտեաց, մոլաթղենեաց և հըսկայակերպ եւփորպեայց նսեմաստուեր և խաղաղ երեսը տեսնել:

— Կը խղզուիմ, կանչեց Սկովտիա.